

На основу члана 13. Закона о подстицајима у пољопривреди и руралном развоју ("Сл.гласник РС", бр.10/2013, 142/2014, 103/2015, 101/2016, 35/2023, 92/2023 и 94/2024), члана 44. став 1. тачка 5. Закона о локалној самоуправи ("Сл.гласник РС", бр.129/2007 и 83/2014- др.закон), члана 55. Статута општине Пожега ("Службени лист општине Пожега", бр. 1/19) и Одлуке о буџета општине Пожега за 2025.годину ("Службени лист општине Пожега", бр. 24/24).

ПРОГРАМ ПОДРШКЕ ЗА СПРОВОЂЕЊЕ ПОЉОПРИВРЕДНЕ ПОЛИТИКЕ И ПОЛИТИКЕ РУРАЛНОГ РАЗВОЈА ЗА ОПШТИНА ПОЖЕГА

І. ОПШТЕ ИНФОРМАЦИЈЕ И ТАБЕЛАРНИ ПРИКАЗ ПЛАНИРАНИХ МЕРА

Анализа постојећег стања

Географске и административне карактеристике: Општина Пожега се налази у Западној Србији. Пожега лежи у пространој котлини која представља најплоднији и истовремено најнижи део Златиборске области. Њена надморска висина је 312 метара. Општина Пожега обухвата површину од 426,5 км², има 42 насеља и 55 катастарских општина са око 25988 становника. Територија Општине је издужена у правцу север-југ, са праволинијском дужином од 42 км и просечном ширином од 10 км. Обухвата подручје између највишег врха Маљена (Краљев сто, 1103м) на северу, Овчара (985м) и Каблара (889м) на истоку, Крстаца (623м) на југоистоку, Клика (927м) на југу и Трешњевице (635м) на западу. Граничи се са општинама Ужице и Косјерић на западу, са општином Ариље на југу, на северу је општина Мионица, а на истоку општине Горњи Милановац, Чачак и Лучани. Општина Пожега спада у средње развијене, урбане, привредне и културне средине Републике Србије. Сразмерно броју становника, Пожега има задовољавајућу пратећу инфраструктуру у облику здравственог, просветно-образовног, културног, техничко-сервисног, саобраћајног и општег степена задовољења потреба житеља своје општине. Средиште општине је насељено место Пожега. Центар општине се налази на 310м надморске висине, удаљена је од Београда 180 км и од Ужица 25 км. Пожега је значајна саобраћајна раскрсница друмског и железничког саобраћаја. У њој се налази највећа ранжирна станица на прузи Београд-Бар, а кроз њу пролази магистрални пут Београд-Црногорско приморје, а тренутно је у изградњи аутопут Београд-Пожега, у близини су и два аеродрома Поникве код Ужица и Лађевци код Краљева. Располаже значајним индустријским капацитетима у металопрерађивачкој, прехранбеној, индустрији грађевинског материјала (индустрија камена и креча) и производњи намештаја. У области пољопривреде развијено је сточарство и воћарство, као значајан потенцијал за производњу и прераду меса, млека, воћа (ситног јагодичастог и коштичавог) и поврћа. У пољопривредној производњи Златиборске области значајно учешће имају: јабуке (59,5%), кукуруз (32%), малине (13%) и кромпир (11%). Села пожешке општине Жежевица, Роге и Горња Добриња су потенцијал за сеоски туризам. Археолошка налазишта у околини Пожеге указују на то да је ово подручје било настањено још у далеку прошлости.

Основно поређење општине Пожега и окружења

Територија	Површина у км ²	Процентуално учешће	Пољопривредна површина	Број становника	Густина насељености	Катастарске општине	Регистроване Месне заједнице	Месне канцеларије
Општина Пожега	426	0,48	60,9	25988	60,93	55	55	6
Златиборски Округ	6141	4,49	5,51	254659	41,46	361	230	54
Србија	88502	1,00	65,1	6647003	75,1	5820	5820	1593

Природни услови и животна средина: Подручје општине Пожега представља широку природну котлину која заузима област око горњег тока Западне Мораве и доњих токова Скрапежа и Ћетиње. Скрапеж је лева притока Ћетиње. Дугачак је 47,7км. Извире на јужним падинама Букова и југоисточним падинама Повлена, а у Ћетињу се улива у Пожешком пољу. Пожешка котлина чини део рељефа који се

формирао око Панонског басена. У рељефном погледу Пожешка општина може се поделити на три дела: речне долине-алувијалне равни (300-400м), побрђе (400-600м), високи обод котлине. Речне долине -алувијалне терасе се простиру дуж речних токова и то оних река које су пролазећи кроз нешто растреситији материјал шириле своје долине. Најшира и најдужа речна долина читаве општине налази се поред реке Скрапеж и Лужнице, затим Ћетиње, Моравице и Западне Мораве све до Овчарско-Кабларске клисуре. Раван је наносног порекла и благо је заталасана са узвишењима која не премашују 400 м. Зона алувијалних равни обухвата централне и јужне делове општине. Састоји се од мањих поља: Каленићко, Отањско, Прилипачко, Глумачко и највеће Пожешко. Ово је најплоднији и најнасељенији део општине. Зона побрђа уоквирује алувијалну раван а њу чине уствари косе које су заправо делови некадашње језерске акумулятивне равни. Највише их је у западном и јужном делу општине. Делови абразионе површи су најбоље очувани између Годовичке реке и заравни села Висибаба. Остаци површи се запажају и на изолованим узвишењима Глумча (кота 460м) и Бакионице (кота 453м). Ова зона се одликује брежуљцима, брдима мале ширине, различитог нагиба терена, испресецана мањим речним токовима и потоцима. Карактеришу је њиве, воћњаци и ливаде на блажим као и шуме по мање приступачним странама. Зона котлинског оквира или брдско-планинска зона је просечне висине од 700-800м. Њене најважније морфолошке карактеристике су остаци две абразионе површи, више од 800-840м, и ниже од 720-740м. Виша је најбоље развијена на заравни Лорет (841м) и представља део Мачкатске површи. Нижа је развијена на источној страни Благаје и Карауле, мањим делом у Тврдићима и Каленићима. Абразионе површине су последица рада Панонског мора. Брдско- планинска зона заправо заузима највећи део општине и најзаступљенија је у њеном северном делу. Северни део почиње линијом Засеље-Лорет на југу и завршава се границом села Тометино Поље на северу. Југозападни део заузима малу површину која морфолошки припада Златибору и пресечена је Великим Рзавом. Простране ливаде, листопадне и четинарске шуме,пропланци,чисте реке и речице богате рибом карактеристика су ове зоне. Територију општине Пожега карактерише разноврсност земљишта по питању састава и квалитета што је опредељујући фактор за пољопривредну производњу. Алувијум је распрострањен у долинама Скрапежа,Ћетиње и Западне Мораве. Псеудоглеј се налази у реонима села Здравчићи, Радовци, Висибаба, Лопаш, Врањани, Љутица и Тометиног Поља. Смоница је распрострањена у реону Жежевице, Дражиновића, Мађера, Средње Добриње, Годовика и Милићевог села. Смеђе рудо земљиште на кречњаку је заступљено у реону Рупељева, Сврачкова, Рогу и Речица. Клим у општине Пожега карактеришу два основна варијатета умерено-континенталне климе: континентално-планинска и умерено-континентална у долиномском делу. Главне карактеристике умерено- континенталне климе су умерено топла лета и умерено хладне зиме, а прелазна доба (пролеће и јесен) су блага и релативно дуго трају. На подручјима која се налазе изнад 800м надморске висине заступљена је субпланинска клима чија су обележја прохладна лета, оштре зиме и мале температурне амплитуде. Температура ваздуха је један од основних климатских фактора и на основу ранијих истраживања и мерења средња годишња температура у Пожеги је 9,7С. Најхладнији месец је јануар са -1,3С а најтоплији месец је јул са 20,2С. Разлика између средњих температура најтоплијих и најхладнијих месеци износи 21,5С. Средња месечна температура ваздуха за зиму (децембар-фебруар) износи -0,6С,за лето (јун-август) 19,6С, за пролеће (март-мај) 10,1С и за јесен (септембар-новембар) 9,9С. Задњих неколико година бележе се промене у вредностима температуре ваздуха , а то се огледа у топлијим летима која дуже трају и у зимама које нису више оштре као некада. Главни разлог за такав ток је глобално отопљавање. Ветрови у сливу Скрапежа дувају из свих праваца, што је главна карактеристика брдско-планинског подручја. Уочава се битна разлика између долиномско-котлинских и планинских делова општине. На подручју општине Пожега се састају ваздушне масе из правца Карпата, Панонске низије и Јадрана. Највећу учесталост има северозападни ветар (104,2%), потом северни (100,5%) и југоисточни (73,2%), а најмању частину бележе североисточни са 21,6% и југозападни (17,7%) ветар. Сви ветрови су приближно исте и мале јачине (1,6-2,27 бофора). Северозападни ветар је веома хладан и доноси влагу, док у летњим месецима доноси право освежење у виду плускова. Карактеристике северних и североисточних ветрова су те да доносе хладне и топле ваздушне масе у зависности које је годишње доба и то су суви ветрови. А јужни ветрови топе снег јер доносе топле ваздушне масе. У народу познати ветрови су Дринац и Бошњак, чија је главна карактеристика да су хладни и јаки, а долазе из Босне. Југ, Златиборац и Ера су јаки пролећни и јесењи ветрови, топли и хладни, често опасни, претходници промена и претеча топљења снега. Влажност ваздуха је један од битнијих климатских елемената који утиче на живи свет (развој биљака и здравље

људи), а директно зависи од температуре ваздуха, а посредно од осталих климатских фактора. У децембру је максимална релативна влажност ваздуха на подручју Пожеге, и износи 86,9%, а то је последица ниских температура и велике количине падавина. Најниже вредности релативне влажности ваздуха је у априлу 70,1%. Појава да је у априлу најмања влажност не одговара правилу а разлог је велико испаравање у току лета река Ћетиње, Скрапежа и Моравице. Већа влажност ваздуха је у јутарњим часовима него у вечерњим часовима, а разлог томе је виша температура ваздуха у вечерњим часовима, као последица интензивнијег загревања у току дана. Годишњи ток влажности ваздуха стоји у обрнутом односу са годишњим током температура. Из тога се да закључити да је у топлијим месецима мања релативна влажност ваздуха него у хладнијим. Облачност, баш као и претходни климатски елемент, тј. релативна влажност ваздуха, стоји у обрнутом односу са температуром ваздуха, а са висином падавина је управо сразмерна. Подручје општине има следеће карактеристике када је у питању облачност, а то је да њени котлински делови имају знатно већу облачност од оних који су на ободу и то је тако током целе године. Највећа облачност је у децембру, најмања у месецу јулу, а средња годишња износи 6,4 десетина. Значи, максимум облачности је везан за зимске месеце. Средње вредности облачности су у јесен и пролеће, а минимална облачност је током лета. Магла је условљена облачношћу и релативном влажношћу ваздуха, просечан број дана са маглом износи 117 дана. Инсолација представља број сунчаних сати у току дана, месеца или године. Она је поред температуре један од важнијих елемената који утичу на развој неког подручја, а ту се пре свега мисли на развој биљног света. На овом подручју, инсолација је мала, с обзиром на надморску висину и географски положај, а разлог за то је температурна инверзија. На годишњем нивоу она износи 1367 часова или 3,7 сати дневно. Године 2002. било је најмање сунчаних сати - 1129,6 сати, док је 2000. године било највише сунчаних сати - 1688,4 сати. Пролеће има око 300 сунчаних сати, што је резултат корелације и инсолације. У планинским деловима у зимском периоду године инсолација је мала око 160 часова годишње, али су зато села по котлинама осунчанија па то представља једну од повољности за развој пољопривреде. У овом делу наше земље падавине највише зависе од продора влажних и хладних атлантских маса са Атлантског океана, као и од продора топлих маса са југа и југоистока, а у знатној мери зависе и од продора хладних зимских маса са севера и североистока. Средња годишња количина падавина на подручју општине Пожега износи 758,9мм. Просечан број дана са кишом на територији Пожеге износи 124 дана, где највише кишних дана има месец мај са 14 дана, а најмање кишних дана имају јануар и фебруар са по 6 дана. Што се тиче снежног покривача, средња просечна годишња учесталост снежних дана у Пожеги износи око 35 дана. Висина снежног покривача износи око 38цм (средња максимална вредност) и 46цм (апсолутна вредност). Први максимум падавина се јавља крајем пролећа и почетком лета. Најкишовитији месец у Пожеги је септембар. Количина падавина према годишњим добима је следећа: пролеће са 174,3мм, лето са 222,6мм, јесен са 210,9мм и зима са 150,9мм падавина по м2. Постојеће климатске карактеристике чине климу овог подручја веома пријатном за човека и за његове активности а стим у вези и за бављење пољопривредом. У хидролошком погледу општина Пожега заузима веома важно место у Србији. Сви речни токови на овој територији припадају сливу Западне Мораве, а то су: Голијска Моравица, Ћетиња, Скрапеж и нешто мање реке као што су Велики Рзав, Лужница, Каменица и Добрињска река. Западна Морава је највећа река општине Пожега. Настаје од токова који долазе са југа (Голијска Моравица) и са запада (Ћетиња) и који се спајају у Пожешкој котлини код Јеминске стене у Пилатовићима. Ова река је дуга 295км. Просекавши Овчар и Каблар, изградила је Овчарско-Кабларску клисуру са којом Пожешка котлина је повезана са Чачанском. Моравица је десна саставница Западне Мораве. Извире на 1650m надморске висине испод Јанковог камена (1833m), највећег врха планине Голија, па је зато и добила назив Голијска Моравица. Ова река је дугачка око 88 км и има површину слива 1500км2. Прима 47 притока међу којима је најзначајнија Велики Рзав, Лучак река, Ношница, Грабовачка река и др. Ћетиња је лева саставница Западне Мораве. Извире у Креманској котлини на висини од 1380m, а узводно од Ужица протиче кроз кањон дуг 8км и дубок 300m. Састаје се са Моравицом у најнижем делу пожешке котлине на висини од 298m. Ћетиња је дуга 72км, а површина слива износи 550км2 и има 35 притока, а највеће су Скрапеж и река Сушица. Скрапеж полази са јужне стране Повлена, где настаје од неколико потока. Пролази кроз Косјерић и на уласку у Пожегу прима десну притоку, Добрињску реку и леву Лужницу. Ова река је дугачка 56км, краћа је од Ћетиње, али зато има веће сливно подручје површине 645км2. Велики Рзав је дугачак 62км и површина слива му је 564км2. Ова река је формирана отицањем вода са источних падина Златибора и

Муртенице и са северних падина Мучња. Основна карактеристика ове реке јесте веома добар квалитет воде. Она је последица незагађености природе, неразвијености саобраћајне мреже, неразвијености индустрије, јако ретке насељености у око 90% њеног сливног подручја. Још једна занимљивост за ову реку је да је урађен план акумулације језера Сврачково са водоснабдевањем ове и суседних општина. Планом је предвиђено да то језеро буде дугачко 6800m и простираће се на потезу Сврачково и Роге. На територији општине се налази и доста природних извора, а с обзиром на геолошки састав земљишта већина њих је крашког порекла. Познати извори се налазе у Лопашу, Шенгољу, Јелен Долу и Годовику. Реке пожешке општине припадају кишно- снежном режиму умерено- континенталне варијанте јер је главни максимум на рекама у пролеће, а главни минимум крајем лета и почетком јесени. Можемо закључити да је овај простор богат водом како изданском, тако и површинском. То је последица падавина, величине сливног подручја, распореда биљног покривача, геолошког састава и рељефа. Као што је раније речено пожешки крај у погледу килме припада умереној- континенталној климатској зони, са просеком талога од 700- 800мм годишње и просечном температуром ваздуха од 7,5- 9,5°C. У ниским пределима преовлађују типови земљишта погодни за развитак травних заједница (алувијална, смолнице, параподзол), а у ободном делу типови који су погодни за развитак шумских заједница (смеђе кисело земљиште, смеђе рудо земљиште на кречњаку). Од укупне површине општине Пожега 62% је пољопривредно земљиште, 31% су шуме а 7% остало земљиште. На територији Општине Пожега у државном и приватном власништву газдује ЈП "Србијашуме", ШГ "Ужице", ШГ "Косјерић", ревер " Пожега". Укупна површина на државним шумама износи 2.138,14 ха, док укупна површина на приватним шумама износи 10.264,00 ха. Пошумљена површина у државним шумама износи 4,7600 ха а на приватним шумама 2,3962 ха. Просечна посечена дрвна маса у претходној години државне шуме је 5.735,31м³ а на приватним шумама је око 1.099,00м³. Шумске површине су најбројније на подручју села Сврачково, Честобродица, Роге, Засеље, Лорет, Тучково, Папратиште, Пријановићи и Каленићи. Од шумског растиња највише је у прошлости било четинарског дрвећа, док је оно данас знатно мање заступљено. Има доста хрasta, врбе, липе, цера, брезе, тополе, багрема, зове, букве и другог листопадног дрвећа. Шуме одликује неповољно стање по узгојном облику, високих шума је мало (22%) у односу на изданацке шуме и шикаре (24%). Разређене и девастиране шуме покривају значајан део шумских површина (36%). У саставу шума доминирају лишћари (73,2%) док је учешће четинарских врста недовољно (27,8%). Од укупног простора под шумама, око 73% је у приватном власништву, а 27% је у државном власништву. Биљне врсте су доста разнолике па тако овде расту: хајдучица (*Achillea millefolium*), чичак (*Arctium lappa*), шипурак (*Rosa canina*), дивља нана (*Mentha piperita*), кичица (*Erythraea centaureum*), коприва (*Urtica dioica*), камилица (*Matricaria chamomilla*), булка (*Paraver rhoeas*), ким (*Carum carvi*), маслчак (*Taraxacum officinale*), купина (*Rubus fruticosus*), водопија (*Cichorium intybus*) и многе друге. Фауна пожешког краја је такође разноврсна, вредно је споменути: срнећу и јеленску дивљач, зеца, лисицу, дивљу свињу, фазана, јаребицу, дивљу патку, муфлону, дивљу гуску, јазавца, куну белицу, препелицу, шумску шљуку, јастреба кокошара, сиву чапљу, лисицу итд. У водама река Скрапеж, Ћетиња, Моравица, Велики Рзав и Каменица сусрећемо кркушу, скобаља, клена и сома. Раније је у овој области било више дивљачи. Како су се шуме крчиле а лов на дивљач повећавао, то је број дивљачи рапидно опадао. Тек ефикаснијом заштитом ловачког удружења „Књаз Милош“ повећао се број појединих животињских врста. Од значајних заштићених природних добара ту су строги природни резерват „Чалачки поток“ и „Велика Плећ- Вражји Вир“. Резерват „Чалачки поток“ простира се на 2,57 ха и има карактер строгог природног резервата. Строги природни резерват „Велика Плећ- Вражји Вир“ заузима 28,64ха. Налази се у горњем делу тока реке Црне Каменице, у југоисточном делу масива Маљена. Обухвата главни изворишни део Црне Каменице са њеним горњим притокама. У клисурастом кориту ове реке налази се мањи водопад, познат под именом „Вражји Вир“, који има карактер споменика. Поред ова два заштићена природна добра ту су и: Споменик природе „Пет стабала хрasta лужњака“ (налази се непосредно поред железничке пруге Пожега- Ужице, и установљен је режим III степена заштите), Споменик природе „Стабло хрasta Цера- Почеча“ (у селу Горобиљу, површине 0,04,52 ха и такође је под режимом III степена заштите), Споменик природе „Стабло хрasta Лужњака- Љутице“ (у селу Љутице, површине 0,05,10ха, III степена заштите), Споменик природе „Стабло хрasta лужњака- Беле Воде“ (у селу Глумач, површине 0,05,31ха, III степена заштите), Споменик природе „Висибаба- стабла лужњака“ (село Висибаба, површине 0,11,05ха, III степена заштите).

Средње месечне и средња годишња температура ваздуха (у C) за метеоролошку станицу

Пожега (1996-2005)

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	Ср. годишња
1,3	0,3	4,9	10,1	15,5	18,9	20,2	19,8	14,7	10,3	4,7	0,9	9,7

Стање и трендови у руралном подручју

Демографске карактеристике и трендови: Општина Пожега обухвата површину од 426,5 км² на којој живи 25.988 становника у 42 насеља, односно 60.93 становника на км², што је ниже од републичког просека који износи 71 становника на км². Према објављеним резултатима пописа из 2022.године Пожега има 25.988 становника од којих је 12.873 мушкараца и 13.115 жена.Пунолетних је 21.871. Наставља се тренд негативне стопе природног прираштаја.У градском подручју живи 10.137 а у сеоском 11.734 наших суграђана.Просечна старост становника Пожеге је 45,94 година. Поред смањења броја становника настављена је тенденција раста броја становника у градској средини, док се смањење наставља у сеоским насељима. На оваква кретања броја становника општине Пожега првенствено утиче смањење природног прираштаја и негативни салдо миграције становништва. Старосна структура становништва општине показује процес старења укупне популације и неповољнија је у односу на Златиборски регион и Централну Србију. Последњих година карактеристика код становништва општине је тенденција опадања удела младих и пораст удела старих у укупном становништву, што је последица ниске стопе наталитета и негативног салда миграција, јер се ради о емиграционом подручју. Целокупан период после другог светског рата карактерише повећање броја домаћинстава и смањење њихове просечне величине. Раст броја домаћинстава није условљен само порастом броја становништва него и раслојавањем и самих породица.У послератном периоду повећан је број домаћинстава на нивоу општине за 66% од чега у сеоским и мешовитим насељима за 12%, а највећи раст је у градском насељу и износи 42,5%. Поред тенденција пада укупног броја становника, што потврђује и висок негативни природни прираштај, миграциони салдо је такође у негативној зони, првенствено као последица све већег одласка младих у велике регионалне центре Републике, као и из села у градско подручје општинског центра. Поред негативног природног прираштаја, општину карактерише и неповољна старосна структура тј. све веће учешће старог становништва у односу на младе. Потребно је истаћи да је на територији општине Пожега 2614 једночланих и 2791 двочланих, 1799 трочланих, 1451 четворочланих, 677 петочланих и 471 шесточланих домаћинстава. Кретање становништва у општини карактеришу три основне детерминанте: низак наталитет, повећање стопе морталитета и миграциони пороци. Образовање на подручју општине Пожега реализује се преко образовних институција једне предшколске установе, две матичне основне школе, и средње образоване (гимназија, техничка школа и пољопривредна школа). Када су у питању неписмена лица у општини Пожега, према попису из 2022. године, 88 лица је регистровано као неписмено. Када су у питању подаци о компјутерској писмености у општини Пожега број лица која су компјутерски писмена је 8827 а број компјутерски неписмених је 7029. Удео неписменог становништва бележи константан пад и достигао је ниво повољнији од округа и централне Србије.

Број становника

Година пописа	Република Србија	Регион Шумадије и Западне Србије	Златиборска област
1991	7.576.837	1.813.007	325.997
2002	7.498.011	1.751.423	313.000
2012	7.186.862	1.563.916	286.549
2022	6.647.003	1.819.318	254.659

Диверзификација руралне економије: Структуру привреде пожешке општине чини највећим делом приватни сектор и то кроз прерађивачку индустрију са једне и пољопривреду са друге стране, која ипак временом занчајно умањује своје учешће у свеукупном дохотку. У општини Пожега послује близу 144 предузећа, а број запослених је око 9.404. Од укупно наведеног броја предузећа на територији општине најбројнија су микропредузећа која углавном упошљавају 1-5 радника или 67.4%. Сектор малих и средњих предузећа (укључујући и микро) чини 97,8% предузећа. У структури власништва су се одиграле највеће промене у односу на претходни период. Приватно власништво је доминантно, затим следи

државно и мешовито, док је некада доминантно друштвено власништво пало испод 4%. Међусобна повезаност предузећа је слабо изражена, осим што су сва предузећа чланови Регионалне привредне коморе. Организованост на нивоу општине није задовољавајућа, с обзиром на слабу функционалност постојећег удружења привредника. Такође, сарадња привредних субјеката са другим институцијама у општини није довољно изражена, што доприноси слабијем функционисању постојећих предузећа и неповољнијој инвестиционој клими у општини. У општини Пожега по резултатима последњег пописа број запослених је 9.404 лица. Највећи број запослених ради у предузећима са мешовитом власничком структуром (59,6%). Што се тиче броја незапослених према старосној структури највећи број незапослених је међу лицима старости од 30-44 године (38,70%), затим следе групације старости од 20-29 година које чине 22,90% незапослених. Највећи број незапослених је са средњом стручном спремом (III и IV степен стручне спреме), они чине 66,14% свих незапослених лица. Просек зарада указује на чињеницу да су плате у ванпривреди расле брже од плата у привреди. То је превасходноно последица заостајања привредне активности у општини за просеком у Србији, али и промене структуре кадрова у привреди у односу на ванпривреду. Кретање високошколских кадрова од привреде ка ванпривреди представља додатну опасност за конкурентску способност привреде општине. Треба истаћи да прерађивачка индустрија је значајна у погледу радне ангажованости становништва и то пре свега захваљујући развијеном сектору прераде пољопривредних производа (хладњаче). У регистрованим газдинствима у Пожеги укупно има 14.239 чланова од чега су 14.182 на породичном газдинству а 57 на газдинству правног лица или предузетника. Укупан број чланова газдинства у Пожеги представља 12,14% чланова у Златиборској области и 0,99% регистрованих чланова у Републици. Преко пола чланова газдинстава су мушкарци, тј. 53%, а 47% жене. Годишње радне јединице ангажоване радне снаге у пољопривреди у Пожеги износи 7.393 о чега су 3.158 носиоци газдинстава, 3.961 чланови породице и рођаци који су обављали пољопривредну активност на газдинству, 45 стално запослени на газдинству, и 229 сезонска радна снага и радна снага под уговором. Учешће годишње радне јединице Пожеге у Златиборској области је 15,75%, а у Републици Србији је 1,14%. Проценат ангажоване сезонске радне снаге у Пожеги износи 3,10% што је знатно мање него у Златиборској области (5,82%) и Републици (5,33%). Проценат ангажованих чланова породице и рођака који обављају пољопривредну делатност на газдинству с друге стране је у Пожеги већи и износи 53,57%, а у Златиборској области 50% и Републици 47%. Број породичних пољопривредних гадинстава који је ангажовао сезонску радну снагу је 1.899, а годишња радна јединица 217, укупно 6 газдинстава која су правна лица су такође ангажовали сезонску радну снагу. Од туристичких потенцијала у општини Пожега постоје услови за развој сеоског туризма. На територији пожешке општине тренутно има 17 сеоских домаћинстава која се баве сеоским односно руралним туризмом са укупно 65 лежaja. Сви капацитети припадају другој категорији и имају три звезде. Сам географски положај, културно-историјско наслеђе, домаћа радиност, традиционални производи, постојање великог броја манифестација и дуга традиција бављења сеоским туризмом чине општину Пожега препознатљивом у овој области. Посебно треба истаћи да се последњих година на сеоском подручју организује низ веома занимљивих манифестација које привлаче пуно посетилаца, и ту пре свега треба издвојити: „Гулашијада“, „Јагњијада“, „Прасетинијада“, „Пасуљијада“, „Купусијада“ манифестације које су последње две године привукле велики број како домаћих тако и посетилаца из других градова. Општина Пожега је раскрсница многих важних путних праваца и пошто је путна инфраструктура у готово свим селима веома добра, то представља одличан предуслов за развој сеоског туризма. Општина Пожега обједињује велики број села која располажу изванредним природним лепотама, што пружа широке могућности за развој сеоског туризма. Околину Пожеге карактеришу: очувана природа, блага клима, чист ваздух, незагађене реке, богата флора и фауна. Већина села је опремљена амбулантима и поштама док се проблем јавља у непостојању организованог јавног превоза на целој територији општине. Већим улагањима у већ постојећу инфраструктуру сеоских домаћинстава а нарочито оспособљавање у погледу знања из области овог вида туризма, створили би се изваредни услови за развој ових крајева, а са друге стране допринело би запошљавању младих и смањењу одлазака становништва из села у град.

Рурална инфраструктура: Инфраструктура у општини Пожега има својих предности али и одређених недостатака, мада генерално посматрано стање локалне инфраструктуре може се оценити као делимично задовољавајуће. У предности се убрајају повезаност са ближим и даљим окружењем,

магистралним и регионалним путевима и пругама, добар квалитет воде за пиће, задовољавајући резервоарски капацитети за градско подручје, постојање фабрике за прераду воде, постоји регионална депонија која задовољава стандарде и прописе за отклањање чврстог комуналног отпада. На другој страни у недостатке се сврставају коловозна конструкција која у лошем стању, недовољан број систем за пречишћавање комуналних отпадних вода, дотрајала комунална и водоводна мрежа, слабо развијена канализациона инфраструктура, неадекватна јавна расвета у селу, непостојање централне топлане за градско подручје. У наредном периоду потребно је више пажње и улагања посветити развоју и побољшању стања локалне инфраструктуре јер то представља један од битних предуслова за подизање стандарда и побољшања услова живота и рада људи на територији општине. Стање комуналне инфраструктуре и услуга је на нивоу околних општина. Све институције које су надлежне за инфраструктуру и комуналне услуге су у јавном сектору. На нивоу Општинске управе Одељење за инвестиције, јаване набавке и пројекте је задужено за: планирање инфраструктуре, одржавање путне инфраструктуре, јавне расвете. За одржавање водоводне и канализационе мреже, јавних површина и гробаља надлежно је ЈКП „Наш Дом“ Пожега. За коришћење и одржавање гасне инфраструктуре надлежно је предузеће „Сигас“ Пожега. Путна мрежа Мрежу путева општине Пожега чине магистрални, регионални, локални и некатегорисани путеви. Укупна дужина државних путева I реда (магистралних путева) износи 44.627м са коловозом од асфалт-бетона, укупна дужина државних путева II реда (регионалних путева) износи 46.693м са коловозом од асфалт-бетона. Укупна дужина општинских путева је 145.500м и то са коловозом од асфалт-бетона 114.000м, укупна дужина некатегорисаних путева је 735.460м. Највећи недостатак путне мреже у општини је што магистрални путни правац пролази кроз сам град. Транзитни саобраћај из ових праваца оптерећије улице у градском језгру, па долази до великих сметњи у одвијању локалног градског саобраћаја. Стање коловоза на магистралним и регионалним путевима је у задовољавајућем стању са очуваним функционалним и пројектованим карактеристикама, док се за стање коловоза на локалним путевима не може рећи јер је оно нарушено самом чињеницом да је велики проценат ових путева са коловозом од каменог набоја односно од земљане подлоге, тако да је пропадање коловозне површине знатно брже под утицајем саобраћаја али и под утицајем атмосферских прилика посебно имајући у виду конфигурацију терена. Развијеност саобраћајних капацитета је у знатној мери испратила постојећу инфраструктуру тако да су они сасвим довољни за потребе привреде и грађанства општине Пожега. На територији општине има укупно регистрованих око 9000 моторних возила по свим категоријама којима се одвија локани друмски теретни и путнички саобраћај и задовољавају потребе за повезивањем привреде са непосредним окружењем. Путнички саобраћај се одвија на међумесном, месном и приградском нивоу зашта је организована мрежа аутобуских стаајлишта на целој територији општине по свим правцима. Значајан и знатан удео у одвијању саобраћаја има транзитни саобраћај који је веома жив и динамичан по свим правцима. Енергија Насеље Пожега се снабдева електричном енергијом из ТЦ110/20 кВ „Пожега“, снаге 2x 31,5 МВА. ТЦ. Пожега је прикључена на далековод број 104/6 из ТЦ. Према подацима из 2008 године, степен електрификације износи 98%. Водовод Градско насеље Пожега и још 15 сеоских насеља прикључени су на централни водоводни систем Рзав капацитета 300 л/с. Најновији подаци из 2013 године говоре да је покривеност општине водоводном мрежом 60% са евидентираних 13.000 прикључака. Примарна водоводна мрежа је изграђена у укупној дужини од 650 км, од чега је 450 км мреже услед дотрајалости већ реконструисано. Третман отпадних вода Стање канализационе инфраструктуре и санитације насеља на подручју општине није задовољавајуће. Санитација насеља није пратила развој водоводних система (слична је ситуација у целој Србији), тако да све веће количине отпадних вода које прате развој водовода постају један од највећих здравствених проблема. Само око 75% градског становништва је прикључено на канализацију, док у селима практично не постоје системи за одвођење отпадних вода (осим неусловних септичких јама), што све озбиљније угрожава сама та насеља, јер доводи до загађивања изворишта и ствара услове за развој епидемија. Санитација сеоских насеља на подручју општине је лоша. Отпадне воде се испуштају у импровизоване, пропусне септичке јаме, а често се изливају и у непосредно окружење, те доспевају у водотоке и подземне воде. Осока из штала се често слива неконтролисано у мање водотоке, загађујући их својим органским садржајима, амонијаком и азотним једињењима. Пошто у разуђеним сеоским насељима у брдско-планинским условима класична канализација није могућа побољшање санитације се може остварити кроз активности на нивоу домаћинства, изградњом вододрживих септичких јама и стварањем организација искористе на начин

који не угрожава водотоке. Једини примери постојања третмана пречишћавања отпадних вода су у МЗ Узићи где постоји биоротор за пречишћавање отпадних вода и пример у МЗ Горобиље где је заједничком сарадњом неколико газдинстава успостављен један мали систем пречишћавања отпадних вода који се показао као добар начин пречишћавања отпадних вода за мања подручја. Телекомуникације Подручје општине је врло слабо покривено ТТ капацитетима. Општина Пожега је релативно добро покривена месном телефонском мрежом, а у осам насеља на посматраном подручју постоје инсталисани телефонски прикључци, са изузетно малом густином прикључака по броју домаћинстава, са аналогним телефонским централама и симетричним кабловима као спојним путевима, што представља лоше техничко решење. Преко 10% становништва користи интернет мрежу, омогућено је прикључење свих стандардних али и напредних сревиса. Подручје општине се сврстава у ред теле-комуникационо ниско развијених подручја.

Показатељи развоја пољопривреде

Пољопривредно земљиште: На територији општине Пожега пољопривредно земљиште обухвата око 65%. У структури пољопривредног земљишта оранице и воћнаци чине 34%, ливаде и пашњаци 30% шуме додатних 30%, док се остале површине простиру на осталих 6%. У том смислу Пожега има повољне услове за развој пољопривредне производње. Најразвијеније гране пољопривреде су сточарство и воћарство. Општина предњачи у узгоју оваца и говеда. Иако су природни услови такви да погодују развоју воћарства, услед застарелих садница, недовољне примене савремених агротехничких мера и уситњених површина за узгој воћарских култура тржишни вишкови код овог вида пољопривредне производње су минимални. Природне погодности омогућавају узгој шљива, јабука, малина и другог јагодичастог воћа. Према подацима Пописа пољопривреде из 2023. године статус пољопривредног газдинства има укупно 4 784 домаћинства које обрађују укупно 16 122,19 хектара. У структури пољопривредних газдинстава доминирају она са ситним поседом, 848 газдинства располаже поседом до 1 хектара, 1009 газдинстава располаже обрадивим земљиштем величине 1-2 хектара, 1593 газдинства располаже поседом

величине 2-5 хектара, 476 газдинстава поседом величине 5-10 хектара и само 240 газдинстава поседује изнад 10 хектара

обрадивог земљишта. Оваква структура поседа у општини Пожега је генерално неповољнија у односу на стање на нивоу Златиборске области. Посматрано по рејонима, нешто веће поседе имају насеља у брдско-

планинском рејону, због већег учешћа ливада у обрадивим површинама, следе насеља у брежуљкастом рејону и најситније поседе имају газдинства у равничарском делу општине. Општина Пожега располаже са 28 416,36 хектара земљишта које обрађује укупно 4784 пољопривредних газдинстава. Од тога се 16 122,19 хектара користи за обраду.

У општини Пожега највећи проценат начина

коришћења обрадивог земљишта је у ливадама и пашњацима 6 704 ха, оранице и баште су заступљене на 6 691 ха, а под воћњацима је 2 329,45 ха. У

Златиборској области је највећи проценат под ливадама и пашњацима и износи близу 70%. Од површина на ораницама и баштама најзаступљенији је кукуруз са 2612 ха, затим пшеница са 1008 ха, па остала жита (јечам, раж, овас, тритикале) 365 ха.

Површине под индустријским биљем у општини Пожега нису значајне и износе

само 8 хектара, а обрађују их 7 пољопривредних газдинства. Од површина под крмним биљем (1 671 ха) у општини Пожега најзаступљенија је луцерка и детелина са 1 028 хектара, затим мешавина трава 355 хектара, па

кукуруз за силажу 288 ха. Наводњавано земљиште у општини Пожега је на 413 ха што је 2,30% коришћеног

земљишта за обраду, ово учешће је веће него код Златиборске области где износи 1,41%, али је мање него у републици где износи 2,90%. У општини Пожега према категоријама коришћења у пољопривредној производњи највише се наводњавају површине под воћњацима 54% или 225 ха, затим оранице и баште 41% или 170 ха, па остали засади 4% или 17 ха. Наводњавана површина ораница и башта према врстама усева најзаступљеније у Пожеги је наводњавање врсте поврће, бостан и јагоде са

62,5% (63 ха) од укупне површине под усеом. Житарице се наводњавају на 2,1% површина. Начини наводњавања површина на територији општине је 56,5% површински, 4,7 % орошавањем и 38,8% системом „кап по кап“. Главни извори воде за наводњавање површина на територији општине су: 34,1% подземне воде на газдинству, 9,2 % површинске воде на газдинству, 27,2 % површинске воде ван газдинства, 19,9 % вода из водовода, и 9,7 % остали извори воде. На територији општине Пожега налази се 808.6038 ха државног пољопривредног земљишта. Од укупног пољопривредног земљишта за издавање у закуп је планирано 135, 1014 ха.

Вишегодишњи засади: Поред изузетних потенцијала за развој сточарске производње у Општини Пожега постоје и извредни услови за развој воћарске производње по којој је овај крај некада био препознатљив. Погодни земљишни, климатски и други услови допринели су развоју воћарске производње овога краја. Разноврсност у погледу састава земљишта која се према стадијуму свога развића могу поделити на генетски развијена, генетски млађа и неразвијена земљишта и која су изразито лаке структуре погодна су за подизање засада воћа. Подручје општине карактерише умурено-континентална клима, која се одликује умерено топлим летима и умерено хладним зимама, док су прелазна доба (пролеће и јесен) релативно блага и дуго трају. Овакви подаци указују на то да ово подручје припада повољној зони за производњу воћа. Веома битна чињеница је да температура ваздуха има правилно распоређен ток са минималним температурама у јануару и максимумом у јулу, што се поклапа са периодом максималне вегетације. Површине под воћњацима у Пожеги су на 2 329,45 ха, од чега 959,45 ха су плантажне површине а на 1370 ха су површине под екстензивним начином обраде. Учешће површина под воћњацима у Пожеги у односу на Златиборску област је 12,84%. Најзаступљенија воћна врста у Пожеги је шљива са површином од 976 ха, затим јабука са 395 ха, па малина са 596 ха, крушка са 24 ха, ораси са 47 ха, купине са 45 ха итд.

Сточни фонд: Подручје општине Пожега представља идеалну базу за развој сточарске производње. После производње шљиве, јабуке и малине, сточарство је најважнији део пољопривреде овог краја. Највише је заступљена производња у говедарству и овчарству, док су свињарство и живинарство мање заступљене гране сточарства. Што се тиче природних услова може се рећи да су они на овом подручју идеални за бављење сточарском производњом. У равничарском делу пожешке котлине добро успевају житарице што је свакако значајно као добра основа за производњу сточне хране. На већим надморским висинама је мноштво ливада и пашњака као и другог крмног биља. У Пожеги је регистровано 5 977 говеда од тога 3 378 млечних крава, 7 690 свиња од тога 996 крмача, оваца 25 224 , коза 859, коња 78 и живине 87 638 од тога 36 650 кока носила и 45 962 бројлера. Занемарљив број стоке се налази на испашама. Пчеларство пожешког краја из године у годину има све већи значај из разлога стабилног тржишта пчелињих производа и чињенице да је мед веома тражена намирница у земљама ЕУ. Пчелари су углавном организовани у оквиру друштва пчелара „Матица“ која својим успешним радом врши промоцију пчеларства пожешког краја и сваке године привлачи нови број чланова. Пчеларством се бави 276 газдинстава са 12 963 кошница пчела. Сточарство представља велики потенцијал овога краја, најзаступљенија је говедарска производња а затим овчарство и свињарство, док живинарство бележи тренд раста у последње време, нарочито интензиван начин узгоја. У говедарству преовладава домаће шарено у типу сименталца са просечном млечношћу од 3500-4000 литара млека. Велики број пашњака и ливада у брдском делу општине и повољни услови у равничарском делу за производњу житарица представљају изванредну базу за још већи развој говедарства и ако трендови указују на опадање броја говеда. Последњих година велики допринос повећању броја говеда дају мере побољшања квалитета вештачког осемењавања применом семена квалитетних бикова као и примена мера селекције. Слична ситуација је и у овчарству где у брдским деловима општине постоје услови за озбиљнији фармски начин држања оваца, али треба радити на побољшању расног састава и уређењу ливада и пашњака. Последњих година бележи се раст броја оваца у брдском делу општине што би требало да представља једну од основа за даљу стимулацију ове гране сточарства.

Механизација, опрема и објекти: У погледу опремљености механизацијом, опремом и објектима може се рећи да није на задовољавајућем нивоу за успешну и економски исплативу производњу. Највећи проблем је у старости механизације као и спором увођењу технолошких решења. У општини има газдинстава са комплетном механизацијом, али највећи број газдинстава нема комплетну пољопривредну механизацију, и поседује трактор са мањим или већим бројем тракторских прикључака. Укупан број пољопривредних газдинстава која поседују једноосовинске тракторе је 1308, двоосовинске 2261 и комбајана 199. Пољопривредна газдинства у општини Пожега поседују 1330 једноосовинских трактора, 2585 двоосовинских трактора и 221 комбајн. Преко 95% ових машина је старије од 10 година. Упоредјујући број ових трактора са једном и две осовине и број пољопривредних газдинстава добија се да на једно ПГ у Пожеги долази 0,69 трактора, односно на 100 ПГ долази 3,91 комбајн. Ови односи за Златиборску област су 0,52 и 1,53, а за Републику 0,95 и 4,95. У погледу опремљености прикључним машинама ситуација је следећа: број берача кукуруза је 87, плугова 1906, тањирача 356, дрљача 1211, сетвоспремачи 66, ротофреза 1248, растурачи минералног ђубрива 172, растурачи стајњака 131, сејалице 484, прскалице 1035, косилице 1701. Неопходна је модернизација свих објеката за држање стоке, као и опремање објеката савременом опремом како би они одговарали стандардима и захтевима високе производње. Треба истаћи да су капацитети за држање стоке на задовољавајућем нивоу, има доста објеката који нису у функцији а који би уз мала финансијска улагања била приведена намени. На територији општине присутно је 237 објеката за силажу чији је укупни капацитет 15471 м³. Објекта за смештај пољопривредних машина је укупно 2099 са капацитетом од 104959 м², која су у већини газдинстава добро опремљена. Мали број газдинстава поседује добре услове за складиштење и чување стајњака, углавном су то осочне јаме, док се на већини газдинстава одлагање стајњака врши на неадекватан начин. Неопходно је у будућности улагати у изградњу адекватних и реконструкцију већ постојећих објеката за одлагање стајњака.

Радна снага: У општини Пожега регистровано је 5645 газдинстава, од тога највећи број газдинстава је са 1-2 члана њих 3336, од 3-4 члана је 1872 газдинства, 5-6 чланова имају 411 газдинстава, док 7 и више чланова има само 26 газдинстава. Треба истаћи да је број жена међу носиоцима газдинстава 523, и да тај број последњих година бележи стални пораст. У погледу односа између стално запослених на газдинству и сезонске радне снаге види се да је већи број сезонске радне снаге, што произилази из чињенице да су поједини радови у пољопривреди сезонског карактера, ту пре свега треба истаћи бербу малине, купљење шљива, купљење кромпира и балирање. У породичним газдинствима сезонска радна снага је највише ангажована са укупно 217 годишњих радних јединица.

Структура пољопривредних газдинстава: Према подацима пописа пољопривреде из 2023. године статус пољопривредног газдинства на подручју општине Пожега има 4 784 домаћинства од тог броја 3 599 су управници мушкарци, а 1 185 су жене.

848 газдинстава је са поседом испод 1 хектара обрадивог земљишта. Укупна површина обрадивог земљишта износи 16 122,19 хектара. У структури пољопривредних газдинстава највише је оних који располажу са 2-5 хектара обрадивог земљишта чак 1593 газдинства, а само 240 газдинстава

располаже са преко 10 хектара обрадивог земљишта. Највећи број пољопривредних газдинстава на подручју општине Пожега има мање од 4 условна грла.

Газдинства према величини коришћеног пољопривредног земљишта на територији општине Пожега (до 10 ха)

Укупно	до 1 хетар	1-2 хектара	2-5 хектара	5-10 хектара
ПГ/ХА	ПГ/ХА	ПГ/ХА	ПГ/ХА	ПГ/ХА
4016/9768	848/213	1099/1007	1593/2507	476/6041

Производња пољопривредних производа: На територији општине Пожега пољопривредно земљиште обухвата око 65%. У структури пољопривредног земљишта орнице и воћњаци чине 34%, ливаде и пашњаци 30%, шуме 30%, док се остале површине простиру на осталих 6%. Подручје општине у том

смислу има повољне услове за развој пољопривредне производње. Најразвијеније гране пољопривреде су сточарство и воћарство. Општина предњачи у узгоју говеда и оваца. Иако су природни услови такви да погодују развоју воћарства, услед застарелих садница,недовољне примене савремених агротехничких мера и уситњених површина за узгој воћарских култура, тржишни вишкови код овог вида пољопривредне производње су минимални. Природне погодности омогућавају узгој шљива, јабука, малина и другог јагодичастог воћа. Површине под воћњацима у Пожеги су на 2 329,45ха, од чега 959,45 ха су плантажне површине а на 1 370 ха су површине под екстензивним начином обраде.

Најзступљенија воћна врста је шљива са 976 ха,

затим јабука 395 ха, малина са 596 ха, крушка са 24 ха, ораси са

47 ха, боровница са 95 ха и купина са 105 ха. Од сората шљиве највише су заступљене: Чачанска родна, Чачанска лепотица, Чачанска најбоља, Стенлеј, док су код производње јабука највише заступљене сорте:

Ајдаред, Јонаголд, Златни делишес, Грени смит и др. Овај крај је препознатљив и по старим сортама јабука као што су Будимка и Колачара. Од сората крушака издвајају се Виљамовка, Јунска лепотица, Санта Марија и Абате Фетел. У погледу сточарске производње најзначајније гране су говедарство и овчарство, свињарство. Последњих година у великој мери је и повећано интересовање за пчеларством.

Бројно стање по врстама домаћих животиња је следеће: говеда 5 977 ,оваца 25 224,свиња 7 690, коза 859, 78 коња, 87 638 живине и кошница пчела 12963.

Производња најзначајнијих ратарских , повртасрких и воћарских култура у општини Пожега

Култура	Површина/ха	Просечан принос/ха	Укупно тона
Пшеница	1008	4	4032
Кукуруз	2612	7	18284
Овас	145	3	435
Јечам	202	3,5	707
Кромпир	648	25	16200
Шљива	976	3,5	3416
Јабука	395	6,5	4768
Малина	596	8	3146
Крушка	24	5	120
Купина	105	10	1050
Боровница	95	8	760

Земљорадничке задруге и удружења пољопривредника:На подручју општине Пожега постоји неколико регистрованих задруга и засада четири удружења пољопривредника. Као и у осталим крајевима наше земље тако и у пожешком крају, земљорадничке задруге су биле веома значајне за пољопривредне произвођаче. Пошто у Србији преовладавају углавном мала газдинства са поседима мањим од два хектара, 7% има поседе од 10 до 50 хектара а само један одсто односно скоро шест хиљада обрађује педесет хектара, то нам говори колики је значај задруга. Мали пољопривредни произвођачи, а то је скоро свако друго газдинство само преко задруга или неког облика удруживања може лакше продати неко грло свиња или оваца,мање количине поврћа или житарица, по повољној цени набавити репроматеријал и конкурисати на европском тржишту. У области пољопривреде у општини постоје следећа удружења и земљорадничке задруге: • 33 „Благаја“ • 33 „Јежевица“ • ОЗЗ „Морава“ • 33 "Дражиновићи 031" 33 "Петровић 031" • Удружење пчелара „Матица“ • Удружење „Малинари“ • Удружење одгајивача коза Западне Србије „Пожешка Роса“ • Удружење грађана „Такиша“-секција одгајивача оваца и коза. Друге задруге су углавном у финансијским проблемима из разлога непостојања почетног капитала за реализацију њихових активности. Удружење пчелара „Матица“ окупља велики број чланова и представља једно успешно удружење које својим радом доприноси развоју пчеларства овога краја.Веома је важно напоменути да се све већи број младих бави пчеларењем и да то представља један од значајних извора прихода газдинства. Удружење „Малинари“ окупља велики број пољопривредних газдинстава која се превасходно баве производњом малине, и који преко удружења које је веома активно покушавају да обезбеде сигуран откуп малине и да заједно буду конкурентни на тржишту мналине.

Новооснована удружења као што су удружење грађана „Такиша“- секција одгајивача оваца и коза, као и удружење одгајивача коза Западна Србија „Пожешка Роса“, окупљају значајан број пољопривредних газдинстава која се баве сточарском производњом и која су препознала све већи интерес тржишта за производњом меса и млека од оваца и коза. Једино кроз овакав начин удруживања ови пољопривредни произвођачи могу бити конкурентни и обезбедити одређену финансијску корист. Општина Пожега има своју зелену и сточну пијацу. Зелена пијаца је уређена са тезгама и посебним делом за продају млечних и сухомеснатих производа. Постојећа пијаца у потпуности задовољава потребе града. Сточна пијаца је место где се обавља продаја говеда, оваца, свиња и место организовања традиционалних сточних вашара по чему је овај град некада био препознатљив. Савремена пољопривредна производња захтева све већу улогу задруга и удружења, само таква она могу да пољопривредницима обезбеде пренос стручних знања, контролу производње, могућност приступа и коришћења финансијских средстава, обезбеђење набавке механизације, региласање откупа и већу конкурентност на тржишту. Један од главних стратешких циљева општине Пожега је развој задругарства и нарочито формирање већег броја удружења пољопривредника. За подршку развоју пољопривреде општина Пожега издваја значајна средства и преко свог одељења за Локални економски развој промовише значај оснивања за друга а посебно удрживања пољопривредника општине.

Трансфер знања и информација: Савремена пољопривреда данас захтева примену нових технологија а нарочито примену стручних знања и информација. Уколико желе да прате та знања и информације пољопривредници морају константно да се едукују, у том смислу највећи значај је на пољопривредним стручним службама и одељењима за пољопривреду у општинама. На овом подручју постоји пољопривредно саветодавно стручна служба „Ужице“ која својим активностима доприноси преносу знања ка пољопривредницима. Едукација и информисаност су неопходни за високу и стабилну производњу којом се остварује конкурентност на тржишту. У последњих неколико година ПССС „Ужице“ је са својим стручним службама одржала велики број едукација путем зимских предавања, организовања радионица по домаћинствима, едукације одабраних пољопривредних газдинстава путем посета и стручних часописа. Такође, обављено је и прикупљање узорака за бесплатну анализу земљишта и дате су препоруке за побољшање квалитета земљишта кроз правилну употребу ђубрива. ПССС „Ужице“ сваке године преко своје стручне службе врши и сузбијање амброзије као једног од најприсутнијих алергених корова на овом подручју. Центар органске пољопривреде Ужице у сарадњу са Општином Пожега, Пољопривредном школом „Љубо Мићић“ из Пожеге и са ПССС „Ужице“ организује зимска предавања за пољопривреднике овога краја са великим бројем тема из свих области пољопривреде, на којима учествују у виду предавача врхунски стручњаци из свих области пољопривреде. Посебан значај даје и општина са својим Одељењем за локални економски развој и својом пољопривредном службом, који организују стручна предавања и едукације за своје пољопривреднике. Предавања се организују у сарадњи са институцијама као што су: Институт за крмно биље из Крушевца, Институт за воћарство из Чачка, Институт за ратарство и повртарство из Новог Сада, Институт за кукуруз Земун Поље, успостављена је веома успешна сарадња са Регионалном Развојном Агенцијом Златибор из Ужица као и контакти са Пољопривредним факултетом из Земуна. Треба истаћи и да свој допринос преносу знања и информација из области пољопривреде дају и локална „Телевизија Пожега“ као и „Радио Пожега“. Они у својим емисијама упознавају пољопривреднике са тренутним дешавањима из ове области и информишу о догађајима на локалном нивоу. У последњих годину дана општина Пожега је обновила рад неколико Месних канцеларија по селима у којима пољопривредници могу добити све непоходне информације а посебно оне које се односе на пољопривреду као што су информације о субвенцијама, конкурсима и предавањима. Такође, општинска управа Пожега од 2023. године помаже пољопривредним произвођачима да остваре своја права у вези регистрације пољопривредних домаћинстава и подношења захтева за разне врсте подстицаја од стране ресорног Министарства кроз апликацију Еаграр, ту подршку је остварило до сада неколико хиљада пољопривредних газдинстава са наше али и суседних општина.

ТАБЕЛАРНИ ПРИКАЗ ПЛАНИРАНИХ МЕРА И ФИНАНСИЈСКИХ СРЕДСТАВА

Табела 1. Мере директних плаћања

Редни број	Назив мере	Шифра мере	Планирани буџет за текућу годину без пренетих обавеза (у РСД)	Износ постицаја по јединици мере (апсолутни износ у РСД)	Износ подстицаја по кориснику (%) (нпр. 30%, 50%, 80%)	Максимални износ подршке по кориснику (ако је дефинисан) (РСД)	Пренете обавезе
1	Регреси	100.1	3.600.000,00	2.000,00	0	0,00	0,00
	УКУПНО		3.600.000,00				

Табела 2. Мере кредитне подршке

Редни број	Назив мере	Шифра мере	Планирани буџет за текућу годину без пренетих обавеза (у РСД)	Износ постицаја по јединици мере (апсолутни износ у РСД)	Износ подстицаја по кориснику (%) (нпр. 30%, 50%, 80%)	Максимални износ подршке по кориснику (ако је дефинисан) (РСД)	Пренете обавезе
	УКУПНО		0,00				

Табела 3. Мере руралног развоја

Редни број	Назив мере	Шифра мере	Планирани буџет за текућу годину без пренетих обавеза (у РСД)	Износ подстицаја по кориснику (%) (нпр. 30%, 50%, 80%)	Максимални износ подршке по кориснику (ако је дефинисан) (РСД)	Пренете обавезе
1	Инвестиције у физичку имовину пољопривредних газдинстава	101	18.000.000,00	50	150.000,00	441.662,00
	УКУПНО		18.000.000,00			

Табела 4. Посебни подстицаји

Редни број	Назив мере	Шифра мере	Планирани буџет за текућу годину без пренетих обавеза (у РСД)	Износ постицаја по јединици мере (апсолутни износ у РСД)	Износ подстицаја по кориснику (%) (нпр. 30%, 50%, 80%)	Максимални износ подршке по кориснику (ако је дефинисан) (РСД)	Пренете обавезе
1	Подстицаји за промотивне активности у пољопривреди и руралном развоју	402	1.500.000,00	0,00	100	0,00	0,00
	УКУПНО		1.500.000,00				

Табела 5. Мере које нису предвиђене у оквиру мера...

Редни број	Назив мере	Шифра мере	Планирани буџет за текућу годину без пренетих обавеза (у РСД)	Износ постицаја по јединици мере (апсолутни износ у РСД)	Износ подстицаја по кориснику (%) (нпр. 30%, 50%, 80%)	Максимални износ подршке по кориснику (ако је дефинисан) (РСД)	Пренете обавезе
	УКУПНО		0,00				

Табела 6. Табеларни приказ планираних финансијских средстава

Буџет	Вредност у РСД
Укупан износ средстава из буџета АП/ЈЛС планираних за реализацију Програма подршке... (без пренетих обавеза)	23.100.000,00
Планирана средства за директна плаћања	3.600.000,00
Планирана средства за кредитну подршку	0,00
Планирана средства за подстицаје мерама руралног развоја	18.000.000,00
Планирана средства за посебне подстицаје	1.500.000,00
Планирана средства за мере које нису предвиђене у оквиру мера...	0,00
Пренете обавезе	441.662,00

Циљна група и значај промене која се очекује за кориснике: Циљна група овога Програма подршке за спровођење пољопривредне политике и политике руралног развоја у општини Пожега су регистрована комерцијална пољопривредна газдинства, њихови носиоци, уписана у Национални регистар пољопривредних газдинстава. Општина Пожега овим програмом настоји да буде креатор и промотер развоја пољопривреде и руралног развоја стварањем повољних услова у складу са природним потенцијалом и потребама самих произвођача, кадровским и пословним решењима и финансијском подршком расположивим буџетским средствима за ову намену. Циљ спровођења ових мера је повећање нивоа производње и квалитета производа. Такође допринеће повећању продуктивности и конкурентности пољопривреде овога краја. Имајући у виду специфичност средине у којој се програм спроводи - повољан географски положај и климатске услове за развој пољопривреде и привреде, са добром путном инфраструктуром између градског и руралног дела општине, здравом еколошком средином, као и задовољавајућим ресурсима за развој, пре свега сточарства и воћарства, даљи развој пољопривреде ће се базирати на развоју, организовању и модернизовању сточарске и воћарске пољопривредне производње увођењем нових сората воћа, а са циљем подизања профитабилности у пољопривреди. Локална самоуправа са Одељењем за локални економски развој а у сарадњи са ПСС Ужице радиће и на подизању нивоа знања кроз едукацију пољопривредника а све у циљу унапређења пољопривредне производње. Организовање одласка на сајам пољопривреде у Нови Сад и одржавање огледа на одабраним газдиствима повећаће нивое знања код пољопривредника. Све већи број незапослених лица се враћа на газдинства и подиже нове или обнавља већ постојеће засаде воћа где пре свега доминирају малина, јабука и шљива. Такође у сточарској производњи треба очекивати даљи напредак у побољшању расног састава говеда и оваца увођењем регресирања вештачког осемењавања са семеном квалитетних бикова и набавком квалитетних приплодних грла у овчарству. Локална самоуправа настоји да подстакне пољопривредне произвођаче на удруживање као и на добру организованост, информисаност и квалитетан рад, уз подршку пољопривредних служби, сервиса и организација, а даље и у правцу формирања задруга које ће објединити удружења са територије општине Пожега и омогућити повољније услове који се обезбеђују удруживањем, пре свега почетне инпуте за пољопривредну производњу и лакши и сигурнији приступ тржишту. Мере наведене у овом Програму довешће до подизања квалитета живота корисницима мера као и до подизања продуктивности и ефикасности пољопривредне производње, подстицања удруживања и друго.

Информисање корисника о могућностима које пружа Програм подршке за спровођење пољопривредне политике и политике руралног развоја: Програм подршке за спровођење пољопривредне политике и политике руралног развоја: Информисање потенцијалних корисника о мерама које су дефинисане Програмом подршке за спровођење пољопривредне политике и политике руралног развоја Општине Пожега вршиће се путем штампаних обавештења истакнутих на огласној табли Општинске управе и на огласним таблама месних заједница. Такође, обавештења ће се давати и преко локалних средстава информисања, као и директно преко одељења за локални економски развој Општинске управе у Пожеги, телефоном или лично. Путем сајта општине Пожега на чијој ће се насловној страни наћи све неопходне информације о Програму као и информације о потребној документацији и конкурсима.

Мониторинг и евалуација: Одељење за локални економски развој општине Пожега задужено је за спровођење Програма у смислу доношења одлука, конкурса и других докумената неопходних за добијање и коришћење подстицаја. Одељење за буџет и финансије ће бити задужено за праћење реализације програма путем контроле документације као и за благовремени пренос средстава непосредним корисницима. Спровођењем анкете за кориснике средстава добићемо јасне показатеље успешности примене мера овога програма, и колико су те мере побољшале саму производњу, а то се пре свега односи на измене и побољшање расног састава у говедарству кроз широку примену вештачког осемењавања, увођењу нових сортимената у воћарској производњи, површини и броју засада воћа, набавци савремене механизације. Такође, што је веома битно показаће нам колико су предложене мере утицале на повећање саме заинтересованости код пољопривредника.

Програм мера подршке за спровођење пољопривредне политике и политике руралног развоја

II. ОПИС ПЛАНИРАНИХ МЕРА

2.1. Назив и шифра мере: 100.1 Регреси

2.1.1. Образложење: На територији општине Пожега доминира сименталска раса говеда која са домаћим шареним говечетом у типу сименталца чини око 97 % од укупног броја говеда, а само мали проценат чини раса холштајн. Обзиром на веома повољне географске, климатске и остале услове који се односе и на велику заступљеност ливада и пашњака и дугу традицију гајења говеда, сточни фонд у погледу бројности на индивидуалним пољопривредним газдинствима осцилира. Сточарство у претходних пар година се постепено опоравља, модернизује и повећава се квалитет стоке. Овом производњом доминирају мали произвођачи и општи проблем представља одрживост ове производње као и низак генетски потенцијал говеда, тако да је регресирање вештачког осемењавања крава семеном елитних бикова препознато као мера која ће утицати на побољшање расног састава у говедарству. Поред тога наведена мера, кроз побољшање расног састава говеда, доприноси и повећању производње и квалитета млека и меса а на тај начин и до повећане мотивисаности пољопривредника да сачувају грла у производном запату и да почну да повећавају њихов број. Регресирањем за репродуктивни материјал (вештачко осемењавање) остварује се поправљање расног састава говеда на територији општине а у циљу повећања производње и квалитета млека и меса код комерцијалних газдинстава.

2.1.2. Циљеви мере: Општи циљеви Применом ове мере повећаће се стабилност прихода пољопривредних газдинстава, доћиће до повећања производње и побољшања продуктивности и квалитета производа. Ова мера ће позитивно утицати на подизање конкурентности производње и стварање тржишно одрживог произвођача. Реализација ове мере позитивно утиче на обезбеђивање услова за уравнотежен развој говедарства и боље коришћење расположивих ресурса. Специфични циљеви Одрживост и повећање броја грла у говедарству и унапређење генетског потенцијала односно побољшања расног састава говеда допринеће повећању квантитета и квалитета меса и млека, као и контролисаног репродукције говеда.

2.1.3. Веза мере са националним програмима за рурални развој и пољопривреду: Није применљиво с обзиром да није усвојен НППР.

2.1.4. Крајњи корисници: Крајњи корисници су физичка лица - носиоци комерцијалног породичног пољопривредног газдинства са територије општине Пожега, уписана у Национални регистар пољопривредних газдинстава, који ће активности реализовати на подручју општине Пожега.

2.1.5. Економска одрживост: За реализацију ове мере није потребно подносити бизнис план или пројекат о економској одрживости улагања.

2.1.6. Општи критеријуми за кориснике: Пољопривредна газдинства са територије општине Пожега, уписана у Национални регистар пољопривредних газдинстава, а која су у активном статусу за 2025. годину у која грла узгајају на подручју општине Пожега. Грла морају бити у власништву носиоца или члана регистрованог пољопривредног газдинства. Само услуге реализоване у току 2025. године могу се сматрати прихватљивим на надокнаду трошкова. У току једне календарске године, регистрована пољопривредна газдинства имају право само на прво вештачко осемењавање јуница и крава. У току календарске године, регистрована пољопривредна газдинства могу поднети само један захтев за регрес.

2.1.7. Специфични критеријуми: Нису предвиђени специфични критеријуми за реализацију ове мере.

2.1.8. Листа инвестиција у оквиру мере:

Шифра инвестиције	Назив инвестиције
100.1.1	Регрес за репродуктивни материјал (вештачко осемењавање)

2.1.9. Критеријуми селекције:

Редни број	Тип критеријума за избор	Да/Не	Бодови
1	Није предвиђено рангирање корисника. Планирано је да Конкурс буде отворен до утрошка средстава одређених овим Програмом.	не	

2.1.10. Интензитет помоћи: Регресирање вештачког осемењавања крава вршиће се у износу од 2.000,00 динара по осемењеном грлу.

2.1.11. Индикатори/показатељи:

Редни број	Назив показатеља
1	Број осемењених крава по газдинству
2	Број пољопривредних газдинстава која су остварила регрес за вештачко осемењавање

2.1.12. Административна процедура: Мера ће бити спроведена у смислу доношења Одлуке и објављивања Конкурса од стране председника општине Пожега, административно техничке послове спроводиће Одељење за привреду и локални економски развој -пољопривредна служба, канцеларија 39, а пренос средстава крајњим корисницима вршиће Одељење за буџет и финансије. Инвестиције које ће се финансирати у оквиру ове мере ће се спроводити кроз Јавни позив или Конкурса подношење захтева са прецизним условима и неопходном документацијом уз спровођење што боље информисаности. Достављени захтеви биће административно проверени од стране пољопривредне службе канцеларија број 39 у погледу комплетности и административне усаглашености и прихватљивости у складу са општим и специфичним критеријумима за ову меру. Захтеви се подносе од стране корисника на обрасцу који прописује надлежни орган а који садржи основне податке подносиоца захтева (име и презиме, место становања, број пољопривредног газдинства, контакт телефон, број текућег рачуна код пословне банке). Захтев садржи и број ушне маркице осемењеног грла као и списак неопходне документације у складу са условима који су раније прописани. Детаљне административне провере се спровode пре одобравања захтева ради утврђивања да ли је захтев потпун, поднет на време, да ли су услови за одобравање захтева испуњени и да ли је приложена тражена документација: Фотокопија потврде о активном статусу у Регистру пољопривредних газдинстава у текућој години, фотокопије пасоша грла која су осемењена, фотокопија наменског рачуна подносиоца захтева, фотокопија картона вештачког осемењавања издатог од стране ветеринарске станице или амбуланте која је извршила осемењавање на коме мора бити уписан број ушне маркице грла, уредно потписан и печатиран од стране извршиоца мере, а оригинал на увид. Захтеви који се подносе комплетни, благовремено у складу са условима Конкурса биће прегледани и исплаћени по редоследу њиховог пристизања.

2.2. Назив и шифра мере: 101 Инвестиције у физичку имовину пољопривредних газдинстава

2.2.1. Образложење: Техничко-технолошка опремљеност пољопривредног сектора захтева значајније инвестиције у модернизацију производње пољопривредних газдинстава, као и опрему, технологију и јачање производног ланца. Основне карактеристике пољопривреде општине Пожега, у погледу воћарства, огледају се у чињеници неповољне структуре пољопривредних газдинстава. Ту се пре свега мисли на уситњеност поседа, неадекватне производне и смештајне објекте, слабу примену савремених технологија производње и нарочито неповерење код увођења новог сортимента. Један од веома битних узрока неповољне структуре јесте и ниска продуктивност која произилази из недовољне техничке и технолошке опремљености газдинстава, као и застарела и технолошки превазиђена механизација. Посебан проблем је препуштеност пољопривредних произвиђача самим себи без ослонаца на задруге које су пропале и непостојања неког другог вида организовања ради веће и квалитетније производње и сигурнијег пласмана. Мера инвестиције у физичку имовину пољопривредних газдинстава подржава мала и средња пољопривредна газдинства у циљу унапређења процеса производње, продуктивности, конкурентности као и технолошког оспособљавања газдинства у складу са ЕУ стандардима, а ради постизања веће економске ефикасности, веће оријентисаности ка тржишту и дугорочне одрживости. Преглед по секторима: Сектор: Млеко Сектором доминирају мали произвођачи, одрживе и делимично одрживе фарме. На територији општине Пожега према подацима из пописа пољопривреде 2023.године, укупан број грла говеда је 5977, а од тога број крава 3378. Општи проблем представља низак ниво квалитета произведеног млека и низак ниво производње по крави, што доводи до непрофитабилног пословања произвођача. Највећи број пољопривредних газдинстава на територији општине држи до 3 музне краве, што резултира ниским нивоом количине и квалитета млека. Већа газдинства се суочавају

са лошом технологијом у исхрани животиња, недостатком напредног генетског узгоја и лошим условима држања стоке. Такође, велики проблем представља правилан начин складиштења и правилна дистрибуција течног и чврстог стајњака. Побољшање начина складиштења и хлађења млека као и развој производа са додатом вредношћу су начини на који се може побољшати конкурентност и квалитет производа. Сектор месо: Сектор говедарства карактерише ограничен број великих товних фарми и велики број релативно малих мешовитих фарми које производе млеко и месо. Просечан број грла говеда по газдинству је 2 просечан број грла свиња по газдинству је 2 а просечан број грла оваца на газдинствима је 6,0. Постојеће стање у сектору указује на пад производње меса. Сектором доминира велики број газдинстава са ниским интензитетом производње који желе да унапреде и побољшају квалитет сточарских производа, специјализују се у производњи меса са фокусом на гајење свиња, говеда и оваца, као и да побољшају продуктивност и конзистентност у производњи. Фарме које производе месо нису специјализоване, не користе правилно пашњаке и квалитет коришћене сточне хране није задовољавајући. Такође, неодговарајућа је технологија исхране, као и услови смештаја животиња. Интервенције у оквиру ове мере ће бити усмерене на подршку сектору како би се задовољили национални прописи и како би се приближили стандардима ЕУ у области добробити животиња и животне средине. Сектор: Воће, гржђе и поврће, и поред свих постојећих ограничавајућих фактора у пољопривреди општине Пожеге, има производњи нарочито воћарске и повртарске које дају одређене резултате захваљујући повољним агроеколошким условима и традицији овог краја. На овој територији се доста успешно обавља производња малине и то на 596 ха где се постиже веома добар квалитет и принос и до 14 тона по хектару. Поред тога постоје погодности за производњу шљиве где има 976 ха, такође је заступљена и производња јабука са 395ха стабала. И ако ова газдинства карактерише специјализована производња, кључни проблем овог сектора је уситњеност поседа. Такође, високи трошкови производње и немогућност утицаја на цене у ланцу исхране доводе до ниског нивоа профита, а самим тим и до немогућности инвестирања у нове капацитете. Низак степен образовања и стручне оспособљености ствара потешкоће када је реч о правилној употреби савремене опреме и коришћења инпута, сортирању, паковању, и складиштењу, примени савремених метода за наводњавање, што резултира проблемом у процесу прераде воћа и поврћа с обзиром да фабрике не добијају довољне количине квалитетних производа. Сектор пчеларство: Пчеларство представља малу, али изузетно атрактивну пољопривредну делатност, која последњих година почиње да се тржишно усмерава у правцу прихватања услова и стандарда ЕУ. Удружење пчелара „Матица“ окупља велики број чланова и представља једно успешно удружење које својим радом доприноси развоју пчеларства овога краја. Веома је важно напоменути да се све већи број младих бави пчеларењем и да то представља један од значајних извора прихода газдинства. Сектор: Остали усеви (житарице, уљарице, шећерна репа), Техничка опремљеност газдинства, односно механизација која се користи у ратарству је застарела, посебно са становишта заштите животне средине. У складу са горе наведеним проблемима, постоји потреба да се кроз ову меру утиче на повећање приноса, побољшање агротехнологије, модернизацију складишних капацитета пољопривредних газдинстава у наредном периоду, као и примену добре пољопривредне праксе. Субвенционисањем набавке механизације кроз Програм мера подршке за спровођење пољопривредне политике и политике руралног развоја општине Пожега је у претходној години издвојила значајана средства за набавку нове опреме и механизације, што је резултирало обновом механизације на пољопривредним газдинствима тако да се у овом сектору знатно побољшало стање у погледу нове опреме и механизације.

2.2.2. Циљеви мере: Општи циљеви Применом ове мере доћи ће до стабилности дохотка пољопривредних газдинстава, повећаће се производња и побољшати продуктивност и квалитет производа, смањеће трошкови производње. Реализација ове мере значајно ће подићи конкурентност производње уз прилагођавање захтевима домаћег и иностраног тржишта. Ова мера утицаће на усклађивање са правилима ЕУ, њеним стандардима, политикама и праксама. Сектор: Млеко Повећање ефикасности, конкурентности и одрживости производње млека путем циљаних инвестиција на малим и средњим газдинствима, повећање квалитета млека и усвајање добре пољопривредне праксе. Прилагођавање производа захтевима савременог тржишта, достизање стандарда у области добробити и здравља животиња, хигијене и заштитне животне средине. Унапређење производне инфраструктуре и опреме. Сектор: Месо - Повећање ефикасности, конкурентности и одрживости производње меса на малим и средњим газдинствима (говеда, овце, козе и крмаче/прасад); унапређење квалитета меса говеда

(систем крава-теле), оваца, коза и прасади у складу са националним ветеринским стандардима; достизање стандарда у области добробити и здравља животиња, хигијене и заштите животне средине; побољшање квалитета и конзистентности производње кроз инвестиције у опрему и објекте. Сектор: Воће,грожђе и поврће: Успостављање нових производних линија и обнављање постојеће производње, повећање површина под интензивним засадама, побољшање квалитета машина и опреме ради смањења губитака након бербе, побољшање складишних капацитета за воће и поврће. Сектор: Остали усеви (житарице, уљарице и шећерна репа) Унапређење стања механизације на газдинствима, побољшање квалитета машина и опреме ради смањења губитака у току производње.

2.2.3. Веза мере са националним програмима за рурални развој и пољопривреду: Није применљиво с обзиром да није усвојен НППР.

2.2.4. Крајњи корисници: Крајњи корисници мере подршке су регистрована пољопривредена газдинства са територије општине Пожега са активним статусом у складу са Правилником о регистрацији пољопривредних газдинстава и обнови регистрације

2.2.5. Економска одрживост: За реализацију ове мере није потребно подносити бизнис план или пројекат о економској одрживости улагања.

2.2.6. Општи критеријуми за кориснике: Корисник треба да има регистровано пољопривредно газдинство уписано у Регистар пољопривредних газдинстава, са активним статусом, да има пребивалиште на територији општине Пожеге, да је предметну инвестицију купио и преузео у текућој години, да потпише изјаву да не постоји захтев за исто улагање у другим јавним фондовима, да је измирио пореске обавезе које има према општини Пожега, да може користити више субвенција и остварити повраћај до 150.000,00 динара код општине Пожега. Корисник треба да има у регистру пријављен одговарајући сточни фонд (податке о врсти животиња и броју газдинства (ХИД) на којем се држе или узгајају), да у Регистру има уписано пољопривредно земљиште под производњом биљних култура за које је инвестиција везана.

2.2.7. Специфични критеријуми: Млеко- прихватљиви корисници су пољопривредна газдинства која имају до 29 крава на крају инвестиције. Сектор: Месо- прихватљиви корисници су пољопривредна газдинства која имају до 29 грла говеда и / или 199 грла оваца и / или 29 грла крмача и /или 199 товних свиња и / или 999 ћурака и / или 299 гусака и / или 4.999 бројлера на крају инвестиције. Сектор: Воће- прихватљиви корисници су пољопривредна газдинства са прихватљивим инвестицијама до 49.999 евра. Сектор: Поврћа- прихватљиви корисници су пољопривредна газдинства са прихватљивим инвестицијама до 49.999 евра. Сектор: Житарице и индустријски усеви- прихватљиви корисници су пољопривредна газдинства која имају до 49 ха земљишта под житарицама и индустријским усевима. Сектор: Пчеларство- прихватљиви корисници су пољопривредна газдинства која имају од 5-500 кошница на крају инвестиције.

2.2.8. Листа инвестиција у оквиру мере:

Шифра инвестиције	Назив инвестиције
101.1.10	Машине за допунску обраду земљишта
101.1.11	Машине за ђубрење земљишта
101.1.12	Машине за сетву
101.1.13	Машине за заштиту биља
101.1.14	Машине за убирање односно скидање усева
101.1.15	Машине за транспорт
101.1.17	Машине и опрема за наводњавање усева
101.1.3	Опрема за мужу, хлађење и чување млека на фарми, укључујући све елементе, материјале и инсталације
101.1.4	Машине и опрема за руковање и транспорт чврстог, полутечног и течног стајњака (транспортери за стајњак; уређаји за мешање полутечног и течног стајњака; пумпе за пражњење резервоара; сепаратори за полутечни и течни стајњак; машине за пуњење течног стајњака; специјализоване приколице за транспорт чврстог стајњака, укључујући и пратећу опрему за полутечни и течни стајњак)
101.1.5	Машине и опрема за припрему сточне хране, за храњење и напајање животиња (млинови и блендери/мешалице за припрему сточне хране; опрема и дозатори за концентровану сточну храну; екстрактори; транспортери; микс приколице и дозатори за кабасту сточну храну; хранилице; појилице; балери; омотачи бала и комбајни за сточну храну; косилице; превртачи сена)
101.1.6	Сточне ваге, рампе за утовар и истовар и торови за усмеравање и обуздавање животиња
101.1.7	Опрема за третман папака
101.1.8	Опрема за фиксне ограде и електричне ограде за пашњаке/ливаде
101.1.9	Машине за примарну обраду земљишта
101.2.10	Машине за примарну обраду земљишта
101.2.11	Машине за допунску обраду земљишта
101.2.12	Машине за ђубрење земљишта
101.2.13	Машине за сетву
101.2.14	Машине за заштиту биља
101.2.15	Машине за убирање односно скидање усева
101.2.16	Машине за транспорт
101.2.18	Машине и опрема за наводњавање усева
101.2.3	Машине и опрема за руковање и транспорт чврстог, полутечног и течног стајњака (транспортери за стајњак; уређаји за мешање полутечног и течног стајњака; пумпе за пражњење резервоара; сепаратори за полутечни и течни стајњак; машине за пуњење течног стајњака; специјализована опрема за транспорт чврстог стајњака, полутечног и течног стајњака, резервоари за течни стајњак, специјализоване приколице за транспорт чврстог/полутечног/течног стајњака, са одговарајућом опремом), укључујући и пратећу опрему за полутечни и течни стајњак)
101.2.5	Машине и опрема за складиштење и припрему сточне хране, за храњење и појење животиња (млинови и блендери/мешалице за припрему сточне хране; опрема и дозатори за концентровану сточну храну; екстрактори; транспортери; микс приколице и дозатори за кабасту сточну храну; хранилице; појилице; балери; омотачи бала и комбајни за сточну храну; превртачи сена, итд.)
101.2.6	Сточне ваге, рампе за утовар и истовар и торови за усмеравање и обуздавање животиња
101.2.7	Опрема за третман папака
101.2.9	Опрема за фиксне ограде и електричне ограде за пашњаке/ливаде
101.4.1	Подизање нових или обнављање постојећих (крчење и подизање) вишегодишњих засада воћака, хмеља и винове лозе
101.4.16	Набавка опреме за орезивање, дробљење, сечење и уклањање остатака након резидбе воћних врста
101.4.19	Машине за примарну обраду земљишта
101.4.2	Подизање и опремање пластеника за производњу поврћа, воћа, цвећа и расадничку производњу
101.4.20	Машине за допунску обраду земљишта
101.4.21	Машине за ђубрење земљишта
101.4.22	Машине за сетву
101.4.23	Машине за садњу
101.4.24	Машине за заштиту биља
101.4.25	Машине за убирање односно скидање усева
101.4.26	Машине за транспорт
101.4.28	Машине, уређаји и опрема за наводњавање усева
101.4.3	Подизање, набавка и опремање система противградне заштите у воћњацима и вишегодишњим засадама
101.4.4	Подизање/набавка жичаних ограда око вишегодишњих засада
101.5.1	Машине за примарну обраду земљишта
101.5.10	Машине и опрема за наводњавање усева
101.5.2	Машине за допунску обраду земљишта
101.5.3	Машине за ђубрење земљишта
101.5.4	Машине за сетву
101.5.5	Машине за садњу
101.5.6	Машине за заштиту биља
101.5.7	Машине за убирање односно скидање усева
101.5.8	Машине за транспорт
101.6.1	Набавка нових пчелињих друштава
101.6.2	Набавка опреме за пчеларство
101.6.3	Набавка возила и приколица за транспорт пчелињих друштава

2.2.9. Критеријуми селекције:

Редни број	Тип критеријума за избор	Да/Не	Бодови
1	Критеријуми селекције се не примењују при реализацији мере, већ се средства одобравају по редоследу подношења потпуних захтева. Конкурс ће бити отворен до утрошка планираних средстава а најкасније до 16.12.2025. године.	не	

2.2.10. Интензитет помоћи: Набавка механизације ће се субвенционисати до 50% вредности инвестиције (без ПДВ-а), а максималан повраћај износи до 150.000,00 динара по кориснику субвенције. У сектору пчеларство набавка ће се субвенционисати до 50% вредности инвестиције (без ПДВ-а), а максималан повраћај износи до 150.000,00 динара.

2.2.11. Индикатори/показатељи:

Редни број	Назив показатеља
1	Површина под новим системима за наводњавање
2	Површина под заштићеним простором
3	Број новонабављене механизације
4	Број газдинстава која су модернизовала производњу/опрему

2.2.12. Административна процедура: Председник општине Пожега донеће Одлуку о расписивању Јавног позив или Конкурса за подношење захтева са прецизираним условима и неопходном документацијом уз спровођење што боље информисаности и роковима за подношење захтева. Достављени захтеви ће бити административно проверени од стране Одсека за привреду, лер, финансије и буџет- пољопривредне службе у смислу комплетности, административне усаглашености и прихватљивости. Захтеви који испуњавају услове и прихватљиви су, биће финансирани до висине средстава према позиву за подношење захтева и до утрошка средстава предвиђених за ову намену. Захтеви се подносе од стране корисника на обрасцима у складу са условима који су раније прописани. Детаљне административне провере се спроводе пре одобравања захтева ради утврђивања да ли је потпун, поднет на време и да ли су услови за одобравање захтева испуњени. Захтеви који стигну комплетни, благовремено и у складу са условима Конкурса биће прегледани по редоследу њиховог пристизања. Након утврђивања испуњености услова дефинисаних Конкурсом, надлежни орган доноси Решење о праву на коришћење и исплати подстицаја према редоследу пристизања захтева, а одобрена средства уплаћиваће се на наменски рачун регистрованог пољопривредног газдинства. Финансирање захтева вршиће се до утрошка средстава предвиђених за ову намену Одлуком о буџета општине Пожега за 2025. годину („Службени лист општине Пожега“, број 24/24). Захтеви са документацијом се подносе на шалтеру писарнице Општинске управе општине Пожега од дана објављивања Конкурса до утрошка средстава предвиђених за ову намену, односно датума наведеног у Конкурсу. Потенцијални корисници су обавезни да надлежном органу омогуће контролу на терену .

2.3. Назив и шифра мере: 402 Подстицаји за промотивне активности у пољопривреди и руралном развоју

2.3.1. Образложење: Одрживи развој пољопривреде и руралних подручја захтева да буде заснован на праћењу нових технологија, стручном усавршавању и константном трансферу знања и информација. Пољопривредни произвођачи и сеоско становништво све теже успевају да самостално без икакве стручне помоћи примењују иновације у производњи, пласману, развоју непољопривредних делатности, маркетингу и другим активностима везаним за развој руралних средина. На недостатак знања и додатних вештина код сеоског становништва упућују и подаци да само мали број носиоца газдинстава имају стечено средње и високо стручно образовање из области пољопривреде а највећи део носиоца газдинстава имају знање стечено праксом. У протеколм периоду на подручју о пштине Пожега ПССС „Ужице“ са својим стручним службама деловало је на више начина, одржане су многобројне едукације путем зимских семинара, радионица по Месним заједницама и домаћинствима пољопривредних произвођача, едукације одбраних пољопривредника а све у циљу стицања нових знања из свих пољопривредних области које ће имати за резултат даљи развој руралног подручја. У овој години планира се наставак сарадње са ПССС „Ужице“, одржавањем стручних семинара. Овом мером је планирано и ангажовање два пољопривредна инжињера који ће прикупљати узорке земљишта са парцела пољопривредника за вршење хемијске анализе. срединама. Подручје општине Пожега територијално припада Пољопривредној саветодавној стручној служби «Ужице» са којом традиционално већ дуги низ година има добру сарадњу, а послови које ова служба обавља су дефинисани Уговором између општине Пожега и ПСС Ужице (неки од тих послова су: идентификација и сузбијање амброзије). Успостављена је сарадња са Институтом за крмно биље из Крушевца, Институтом за воћарство из Чачка, Пољопривредним факултетом иа Земуна и другим институцијама уз чију помоћ су пољопривредници стекли увид у начине на које могу постићи ефикаснију производњу и бољу искоришћеност капацитета. Такође, треба истаћи да дуги низ година Општинска управа Пожега има велику срадњу са Пољопривредном школом „Љубо Мићић“ из Пожеге у погледу одржавања предавања,

едукација, презентација у циљу подстицања пољопривредника а нарочито младих за усвајање нових знања и примену достигнућа из свих области пољопривреде. Задњих година општина организује и одлазак пољопривредних произвођача на Међународни сајам пољопривреде у Нови Сад, а у плану су и студијска путовања за која пољопривредници покажу интересовање.

2.3.2. Циљеви мере: Општи циљеви: Побољшање продуктивности и квалитета производа, развој пољопривреде и руралних подручја заснован на знању, смањењу трошкова производње. Раст конкурентности уз прилагођавање захтевима иностраног и домаћег тржишта, усклађивање са правилима ЕУ, њеним стандардима, политикама и праксама. Повећање доступности и квалитета знања, унапређење социјалне и економске инклузије малих и средњих газдинстава у руралним срединама. Одрживи развој, заштита ресурса, побољшање биодиверзитета и смањење миграције становништва су једни од циљева ове мере. Специфични циљеви: Побољшање нивоа стручног знања и вештина сеоског становништва, примена нових технологија, техничко и кадровско унапређење институција укључених у систем креирања и трансфера знања. Јачање капацитета, прихватање знања кроз развој свести нивоа и типова образовања.

2.3.3. Веза мере са националним програмима за рурални развој и пољопривреду: Није применљиво с обзиром да није усвојен НППР.

2.3.4. Крајњи корисници: Општина Пожега

2.3.5. Економска одрживост: За реализацију ове мере није потребно подносити бизнис план или пројекат о економској одрживости улагања.

2.3.6. Општи критеријуми за кориснике: Општи критеријуми у оквиру ове мере нису предвиђени

2.3.7. Специфични критеријуми: Корисници средстава за стручно оспособљавање, активности стицања вештина и показне активности треба да имају искуство у пружању услуге (референца), као и стручни и технички капацитет у зависности од типа и трајања услуге (референтни предавачи).

2.3.8. Листа инвестиција у оквиру мере:

Шифра инвестиције	Назив инвестиције
402.1	Информативне активности: сајмови, изложбе, манифестације, студијска путовања
402.2	Стручно оспособљавање и активности стицања вештина и показне активности

2.3.9. Критеријуми селекције:

Редни број	Тип критеријума за избор	Да/Не	Бодови
1	Критеријуми селекције се не примењују при реализацији ове мере	не	

2.3.10. Интензитет помоћи: Ова мера се финансира са 100% учећша.

2.3.11. Индикатори/показатељи:

Редни број	Назив показатеља
1	Број организованих манифестација, сајмова и изложби
2	Број лица која су похађала радионице, обуке и предавања
3	Укупан број одржаних едукација
4	Број ангажованих стручних лица

2.3.12. Административна процедура: Мера ће бити спроведена уз надзор одељења за локални економски развој општине Пожега, који ће бити задужени за административно техничке послове, док ће послове везане за пренос средстава обављати Одељење за буџет и финансије. Одељење за локални економски развој општине Пожега у сарадњи са ПССС „Ужице“, Институтима за крмно биље из Крушевца и Институтом за воћарство из Чачка, Институтом за ратарство и повртарство Нови Сад, Институт за кукуруз Земун Поље, Пољопривредним факултетом из Земуна, Пољопривредном школом и свим другим институцијама које су директно везане за пољопривредну производњу организоваће обуке, предавања, радионице, водиће евиденцију о броју присутних пољопривредника на предавањима као и евиденцију

предавача и тема које су обрађене. Спровешће се широка кампања информисања потенцијалних корисника. Организовање одлазака на студијска путовања пољопривредника из нашег краја који ће на таквим путовањима стећи нова искуства и знања а која ће моћи да примене на својим газдинствима.

Програм мера подршке за спровођење пољопривредне политике и политике руралног развоја

III. ИДЕНТИФИКАЦИОНА КАРТА

Табела: Општи подаци и показатељи

Назив показатеља	Вредност, опис показатеља	Извор податка и година
ОПШТИ ПОДАЦИ		
Административни и географски положај		
Аутономна покрајина	/	рзс*
Регион	Регион Шумадије и Западне Србије	рзс*
Област	Златиборска област	рзс*
Град или општина	општина	рзс*
Површина	426,5	рзс*
Број насеља	42	рзс*
Број катастарских општина	55	рзс*
Број подручја са отежаним условима рада у пољопривреди (ПОУРП)	18	
Демографски показатељи		
Број становника	25988	рзс**
Број домаћинстава	9803	рзс*
Густина насељености (број становника/површина, km ²)	60	
Промена броја становника 2011:2002 (2011/2002*100 - 100)	-14,04	рзс**
- у руралним подручјима АП/ЈЛС	/	рзс**
Становништво млађе од 15 година (%)	12,78	рзс**
Становништво старије од 65 година (%)	52,11	рзс**
Просечна старост	45,94	рзс*
Индекс старења	1,87	рзс*
Без школске спреме и са непотпуним основним образовањем (%)	7,29	рзс*
Основно образовање (%)	19,35	рзс*
Средње образовање (%)	57,63	рзс*
Више и високо образовање (%)	15,34	рзс*
Пољопривредно становништво у укупном броју становника (%)	55,26	Процена
Природни услови		
Рељеф (равничарски, брежуљкасти, брдски, планински)	Брдско-планински	Интерни
Преовлађујући педолошки типови земљишта и бонитетна класа	Смоница и гајњача	Интерни
Клима (умерено-континентална, субпланинска ...)	Умерено-континентална	Интерни
Просечна количина падавина (mm)	758,9	Интерни
Средња годишња температура (oC)	9,6	Интерни
Хидрографија (површинске и подземне воде)	Скрапеж	Интерни
Површина под шумом (ha)	12402	рзс*
Површина под шумом у укупној површини АП/ЈЛС (%)	30	рзс*
Пошумљене површине у претходној години (ha)	6	рзс*
Посечена дрвна маса (m3)	6735,31	рзс*
ПОКАЗАТЕЉИ РАЗВОЈА ПОЉОПРИВРЕДЕ		
Стање ресурса		
Укупан број пољопривредних газдинстава:	5645	рзс***
Број регистрованих пољопривредних газдинстава (РПГ):	4874	Управа за трезор
- породична пољопривредна газдинства (%)	4861	

Назив показатеља	Вредност, опис показатеља	Извор податка и година
ОПШТИ ПОДАЦИ		
Административни и географски положај		
- правна лица и предузетници (%)	13	
Коришћено пољопривредно земљиште - КПЗ (ha)	16122,19	рзс***
Учешће КПЗ у укупној површини ЈЛС (%)	37,8 %	
Оранице и баште, воћњаци, виногради, ливаде и пашњаци, остало(18) (ha, %)	Оранице и баште 41,5%(6691ха), Воћњаци 14,44%(2329,45ха), Ливаде и пашњаци 41,58% (6704 ха)	рзс***
Жита, индустријско биље, поврће, крмно биље, остало(19) (ha, %)	Кукуруз 39% (2612ха), Пшеница 15% (1008ха), Крмно биље 25,1 %(1680ха), Кромпир 9,68% (648ха), Поврће 2,9%(200Ха)	рзс***
Просечна величина поседа (КПЗ) по газдинству (ha)	3,37	рзс***
Обухваћеност пољопривредног земљишта комасацијом (ha)	48,2893	Интерни
Обухваћеност земљишта неким видом удруживања (ha)	/	Интерни
Број пољопривредних газдинстава која наводњавају КПЗ	1026	рзс***
Одводњавана површина КПЗ (ha)	/	Интерни
Наводњавана површина КПЗ (ha)	413	рзс***
Површина пољопривредног земљишта у државној својини на територији АП(20) (ha)	/	Интерни
Површина пољопривредног земљишта у државној својини која се даје у закуп (ha):	135,1014	Интерни
- физичка лица (%)	/	Интерни
- правна лица (%)	56,0257	Интерни
Говеда, свиње, овце и козе, живина, кошнице пчела (број)	Говеда 5977, Свиње 7690, Овце 25224, Козе 589, Коњи 859, Живина 87 638, Кошница 12 963	рзс***
Трактори, комбајни, прикључне машине (број)	Трактори 3915, Комбајн 221, Берачи кукуруза 87, Плугови 1906, тањиеаче 356, Ротофреze 1278, Сејалице 484, Прскалице 1035	рзс***
Пољопривредни објекти (број)	објекти за говеда 3922, објекти за свиње 2998, носиле 2981, објекти за остале животиње 1854, кошеви за кукуруз 1338, амбари 694, објекти за силажу 273	рзс***
чч, сушаре, стакленици и пластеници (број)	8 Хладњача, 5 Стакленика, 3869 Пластеника	рзс***
Употреба минералног ђубрива, стајњака и средстава за заштиту биља (ha, број ПП)	Минер. ђубрива 33% (5975,32ха), Чврсти стајњак 19%, Течни стајњак 1% (170,89 ха), Средства за заштиту биља 22% (3899ха)	рзс***
Број чланова газдинства и стално запослених на газдинству:	14239	рзс***
(на породичном ПГ: на газдинству правног лица/предузетника) (ha)	14182/57	рзс***
Годишње радне јединице (број)	7393	рзс***
Земљорадничке задруге и удружења пољопривредника (број)	4 земљорадничке задруге и 4 удружења пољопривредника	Интерни
- биљна производња (t)	Кукуруз 3,7т/ха, пшеница 2,5т/ха, Кромпир 9,1т/ха, Малина 14т/ха, Луцерка 6,5т/ха, Детелина 6,3т/ха	рзс***
- сточарска производња (t, lit, ком.)	Млеко, Месо 547	Интерни
ПОКАЗАТЕЉИ РУРАЛНОГ РАЗВОЈА		
Рурална инфраструктура		
Саобраћајна инфраструктура		

Назив показатеља	Вредност, опис показатеља	Извор податка и година
ОПШТИ ПОДАЦИ		
Административни и географски положај		
Дужина путева(km)	145 500	рзс*
Поште и телефонски претплатници (број)	12356	рзс*
Водопривредна инфраструктура		
Домаћинства прикључена на водоводну мрежу (број)	13000	рзс*
Домаћинства прикључена на канализациону мрежу (број)	4750	рзс*
Укупне испуштене отпадне воде (хиљ.м3)	8500	рзс*
Пречишћене отпадне воде (хиљ.м3)	/	рзс*
Енергетска инфраструктура		
Производња и снабдевање електричном енергијом (број)	Тц 110/20кВ снаге 2х31,5МБА, Пожега прикључена на далеков.104/6 из Тц	Интерни
Социјална инфраструктура		
Објекти образовне инфраструктуре (број)	6	рзс*
Број становника на једног лекара	716	рзс*
Број корисника социјалне заштите	627	рзс*
Диверзификација руралне економије		
Запослени у секторима пољопривреде, шумарства и водопривреде (број)	4718	рзс* рзс***
Газдинства која обављају друге профитабилне активности(30) (број)	833	рзс***
Туристи и просечан број ноћења туриста на територији АП/ЈЛС (број)	домаћих туриста 16.941, старних 4.779, просечан број ноћења 3	рзс*
Трансфер знања и информација		
Пољопривредна саветодавна стручна служба (да/не)	Да, ПССС Ужице	Интерни
Пољопривредна газдинства укључена у саветодавни систем (број)	550	ПССС

Датум и место

М.П.

Потпис овлашћеног лица у АП/ЈЛС